

چالش های استفاده از لغات "مخاطره" و "خطر"
در دو حوزه علمی در زبان فارسیایمان فرهی آشتیانی^۱داود خراسانی زواره^۲میثم صفی کیگله^۳رضا غلام نیا^۴حمید صفرپور^۵*Challenges of Using the Words "Khatar" and "Mokhatereh" in
Different Scientific Fields in Persian language*Iman Farahi-Ashtiani¹,
Davoud Khorasani-Zavareh²,
Meysam Safi-keykaleh³,
Reaza Gholamnia⁴,
Hamid Safarpour⁵¹ PhD Student in Health in Emergencies and Disasters, School of Public Health and Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran² Professor, Workplace Health Promotion Research Center, Department of Health in Emergencies and Disasters, School of Public Health and Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran³ PhD in Health in Emergencies and Disasters, Malayer School of Nursing, Hamadan University of Medical Sciences, Hamadan, Iran⁴ Associate Professor, Department of Health, Safety and Environment, School of Public Health and Safety, Shahid Beheshti University of Medical Sciences, Tehran, Iran⁵ PhD in Health in Emergencies and Disasters, Department of Nursing, School of Nursing and Midwifery, Ilam University of Medical Sciences, Ilam, Iran

سردبیر محترم

پروازند، بنابراین به دلیل وجود لغات عربی زیاد در زبان فارسی و نبود جایگزین برای آن‌ها، به معناسازی در زبان عربی پرداخته شد. در رشته HSE و ایمنی صنعتی، Hazard به معنای خطر، برگردان شده است اما در رشته سلامت در حوادث و بلایا این لغت با مخاطره بیان می‌شود. همچنین لغت Risk در رشته سلامت در بلایا به عنوان خطر در نظر گرفته شده است ولی این لغت در

با توجه به تعاریف متفاوتی که در خصوص لغات "مخاطره" و "خطر" در دیسپلین‌های مختلف وجود دارد، در این مقاله نویسندگان بر آن شدند تا به دلیل وجود لغات مشترک معنا شده در رشته‌های نزدیک به هم شامل ایمنی صنعتی، HSE (سلامت، ایمنی و محیط زیست) (Health, Safety and Environment) و سلامت در حوادث و بلایا به معنای عمیق این مفاهیم

E-mail: davoud.khorasani@gmail.com

مؤلف مسئول: داود خراسانی زواره - تهران: دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی تهران

۱. دانشجوی دکتری سلامت در بلایا و فوریت‌ها، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۲. استاد، مرکز تحقیقات سلامت محیط کار، گروه سلامت در بلایا و فوریت‌ها، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۳. دکترای سلامت در بلایا و فوریت‌ها، دانشکده پرستاری، دانشگاه علوم پزشکی همدان، همدان، ایران

۴. دانشیار، گروه سلامت، ایمنی و محیط زیست، دانشکده بهداشت و ایمنی، دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، تهران، ایران

۵. دکترای سلامت در بلایا و فوریت‌ها، گروه پرستاری، دانشکده پرستاری و مامایی، دانشگاه علوم پزشکی ایلام، ایلام، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۹/۳/۶ تاریخ ارجاع جهت اصلاحات: ۱۳۹۹/۳/۱۳ تاریخ تصویب: ۱۳۹۹/۴/۲

رشته‌های HSE و ایمنی صنعتی معادل فارسی ندارد و همان لغت ریسک بیان می‌شود. Hazard در ایمنی صنعتی (HSE) و Risk در سلامت در حوادث و بلایا با یک عنوان در ایران نامیده می‌شوند به عبارتی در لفظ، هر دو آن را خطر خطاب می‌کنند. حال واقعا لفظ صحیح کدام است؟ برای این موضوع استانداردهای مختلفی در زمینه HSE مطالعه شد که می‌توان به ISO 45001^۱، ANSI^۲، و بخش‌های تعریفی ILO^۳ اشاره کرد. در حوزه سلامت در حوادث و بلایا نیز به UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction^۴ رجوع شد. همچنین برای یافتن مترادف‌های عربی به ترجمه عربی UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction در سایت UNISDR مراجعه شد. در ادامه برای فهم معنای لغات عربی در باب‌های گوناگون، سایت آموزشی تبیان مطالعه شد. در نهایت بیان این نکته ضروری است که مفهوم، از لحاظ انگلیسی در دو رشته کاملاً درک شده و صحیح به کار می‌رود اما اسم انتخاب شده از لحاظ معناشناسی عربی - فارسی در یکی از این دو رشته تا این زمان اشتباه بوده است. برای این منظور این لغات را در باب‌های عربی مرور می‌کنیم.

خطر بر وزن فعل است که در زبان عربی ریشه نام دارد. ریشه‌ها در زبان عربی به معنای پتانسیل داشتن آن مورد هستند.

بر اساس این موضوع می‌توان "خطر" را به معنای پتانسیل داشتن آن دانست اما "مخاطره" در باب مفاعله است مفاعله خود "مصدر" است و این وزن در برگرداندن به فارسی یعنی انتقال فعل از موضع اول یا نفر اول به نفر دوم و یا موضع دوم یعنی "از به"، بنابراین مخاطره یعنی خطر را انتقال دادن و یا به وجود آوردن و از حالت پتانسیل بودن خارج کردن. همچنین اخطار نیز مصدری بر وزن افعال است که به معنی انتشار و آگاه‌سازی فعل

است یعنی اخطار نیز به معنی هشدار و بیان وجود خطر است^(۱). در گام بعدی به ترتیب به معنای فارسی لغات Hazard و Risk براساس ISO 45001 برای رشته HSE و ایمنی صنعتی و تعریف UNISDR برای رشته سلامت در بلایا می‌پردازیم.

Hazard: منبع یا پتانسیل آسیب رساندن که سبب جراحت و یا بیماری شود^(۲).

Risk: به حاصل ضرب احتمال یک رویداد خطرناک در شدت آن^(۲).

Hazard: یک پدیده خطرناک، ماده، فعالیت انسانی و یا شرایطی که می‌تواند باعث مرگ، جراحت و یا سایر اثرات بر سلامتی شود و یا امکان آسیب به تجهیزات و دارایی‌های اجتماعی و اقتصادی و یا محیط زیستی را عامل شود^(۳).

Risk: ترکیب احتمال یک رویداد و اثرات منفی آن^(۳). می‌توان نتیجه گرفت مفهوم دو لغت در دو رشته کاملاً یکسان است. اما بر اساس معناشناسی عربی و با توجه به تعاریف این دو لغت در دو رشته می‌توان به این نکته رسید که معادل صحیح فارسی لغت Hazard کلمه "خطر" و معادل صحیح واژه Risk لغت "مخاطره" است؛ اما ترجمه عربی منتشر شده به زبان عربی در سایت UNISDR نیز می‌تواند گواهی بر صحت این موضوع باشد^(۴) که تابه حال تمامی عزیزان رشته سلامت در بلایا معادل فارسی جایجای این لغات را استفاده می‌کردند.

لذا پیشنهاد مؤلفین آن است که در تمامی مستندات و استانداردهای موجود اعم از کتب، دستورالعمل‌ها و آیین‌نامه‌های منتشر شده در ایران در رشته سلامت در بلایا این دو لغت ترجمه شده جایجا گردد و در رشته‌های ایمنی صنعتی و HSE نیز به جای کاربرد لغت ریسک از مخاطره استفاده شود.

1. International Organization for Standardization
2. American National Standards Institute
3. International Labor Organization
4. United Nations International Strategy for Disaster Reduction

References

1. Arabic education [Internet]. Tebyan. 2020. Available from: <https://article.tebyan.net/147009/%D8%AB%D9%84%D8%A7%D8%AB%DB%8C-%D9%85%D8%B2%DB%8C%D8%AF-%D9%82%D8%B3%D9%85%D8%AA-%D8%A7%D9%88%D9%84-.> (Persian).
2. ISO 45001. 2018 [Internet]. ISO. 2018. Available from: <https://www.iso.org/standard/63787.html>.
3. English UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction [Internet]. United Nations International Strategy for Disaster Reduction (UNISDR). 2009. Available from: http://www.unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyEnglish.pdf.
4. Arabic UNISDR Terminology on Disaster Risk Reduction [Internet]. United Nations International Strategy for Disaster Reduction (UNISDR). 2009. Available from: http://www.unisdr.org/files/7817_UNISDRTerminologyArabic.pdf.